

“Daar had ik toch iets van willen zeggen.”

Enkele redenen dat niet valt te spreken over ingrijpende maatregelen.

Waarom kunnen we geen gesprek voeren over confronterende onderwerpen en mogen de namen daarvan niet eens meer genoemd worden? Bijvoorbeeld, wie het O-woord (‘overbevolking’) in de mond neemt, loopt gevaar als ecofascist of racist weggezet te worden.¹ Bij de vele duizenden klimaatclubs is het dan ook zoeken met een kaarsje naar het O-woord of maatregelen daartegen, zelfs niet als die zijn verhuuld door termen zoals *family planning* of *reproductive rights*. Wie op het web zoekt naar het R-woord (‘rantsoeneren’, Engels: *rationing*) als maatregel tegen overconsumptie vindt voornamelijk historisch materiaal. Alleen persoonlijk verhandelbare emissierechten (VERs²) en *carbon credits*³ duiken af en toe op.

Zelfs het eigenlijke probleem noemen is soms taboe: overheden in de V.S. worden geacht het C-woord (*climate*) niet meer te noemen of daarover te informeren;⁴ ook werd het woord genegeerd in een recente oudejaarsconferentie;⁵ en na COP30 is ook de term ‘fossiele brandstoffen’ vooralsnog uitgefaseerd van dit soort klimaatconferenties.⁶ Maar niet alleen in de politiek, waar de ‘fossiele industrie’ de grootste vinger in de pap heeft, ook op *social media* gaat geen beeld of statistiek van een klimaatramp voorbij of er is wel een menigte die het als nep, normaal of zelfs gunstig bestempelt.⁷ In zoverre is dit begrijpelijk omdat ontkenning, of althans niet tot zich laten doordringen, een manier is om met de harde werkelijkheid of naderend onheil om te gaan.⁸ Alle misinformatie (of afleiding of helemaal geen informatie) is daarbij extra welkom om prettige illusies in stand te houden: “wat men wenscht dat gelooft men gaarne,” zoals mijn grootvader al schreef.⁹ Daarnaast valt het wijzen op iemands leefstijl in de categorie ‘onbeschoft’ en leidt zelfs het noemen van eigen duurzaam gedrag vaak tot een verdedigingsreactie en verdere confrontatie: zeg *nooit* dat u met de trein gekomen bent. Tot zover enkele moeilijkheden met het noemen van het eigenlijke probleem.

Het noemen van maatregelen tegen die problemen is echter ook taboe, niet alleen omdat dan het probleem verondersteld wordt aanwezig te zijn maar ook om diverse andere redenen. Ten eerste zijn maatregelen per definitie een verandering van een tot op heden prettige levensstijl, dus al zijn die maatregelen volgens ijzeren logica noodzakelijk, ze zullen niet genomen worden of het verzet ertegen is mogelijk groot.¹⁰ Bijvoorbeeld, uitfasering van fossiele en biologische brandstoffen op korte termijn zal de energietoevoer decimeren.¹¹ In het verlengde hiervan ligt een tweede reden: maatregelen die de huidige levensstijl in stand houden klinken ruimhartig: klimaat-neutrale vakantie! Elektrisch rijden! Biobrandstof! (Een positieve gevoelswaarde kan ook verbloemen, bijvoorbeeld, klimaatrechtvaardigheid eisen, klinkt moreel hoogstaand maar betekent voor Nederland minder dan nul energie.¹²) Een ander voorbeeld van een ruimhartige gevoelswaarde is de zogeheten mythe van overbevolking.¹ De kwestie is nu even niet of daar sprake van is maar waarom eindeloze groei van de wereldbevolking nagestreeft wordt. Het antwoord is weer de gevoelswaarde van ruimhartigheid: ieder zij immers het geluk van een grote kindershare gegund. Wie de vinger heft over het toekomstig geluk van de kinderen zelf, loopt risico op de racisme-kaart of de overconsumptie-kaart. (Het gaat uiteraard om de som van voetafdruk maal het bijbehorende aantal voeten, dus een afweging.) Een derde reden dat niet goed over maatregelen te spreken valt, is dat maatregelen verantwoordelijkheid eisen en verantwoordelijkheid liever bij anderen gelegd wordt: laten *zij* ervoor zorgen, ik heb mijn best gedaan (of ik denk er liever niet over na). Een vierde reden is gebrek aan het vermogen zich voor te stellen dat ook oplossingen buiten de bestaande kaders mogelijk zijn, en zo zijn er nog wel meer redenen.

Naarmate de problemen toenemen en mensen steeds minder de gelegenheid tot structurele maatregelen hebben (of alleen al gedachten of een gesprek daarover) wordt één conclusie steeds duidelijker. De crises en maatregelen daartegen moeten weer openlijk besproken worden en die maatregelen of regels zullen moeten worden opgelegd. Het toenemend autoritarisme mag geen belemmering zijn om ingrijpen te bespreken en 4/5 van de mensen wereldwijd wil ook dat hun land meer onderneemt tegen klimaatverandering.¹³

Er is echter nog een heel andere kwestie. Het artikel dat u nu leest, is één van de vele in een maalstroom van voorstellen en inzichten die de kiezer moeten overtuigen om eens in de zoveel jaar een andere politieke stroming te kiezen. Na die verkiezing worden op magische wijze ministers en staatssecretarissen aangewezen die eens per jaar naar een klimaatconferentie vertrekken waar elk voorstel voor een maatregel op een veto kan rekenen. We kunnen niet langer verwachten dat mythische `zij' de crises gaan aanpakken. Voordat over problemen en maatregelen gepraat wordt, zal eerst een andere manier gevonden moeten worden om effectief over de polycrisis te beslissen¹⁴ – effectiever dan door het schrijven van het volgende artikel of door een COP31.

---

¹ Facebook illustreert hoe associatie en *framing* werken: Melanie Sheldon 6 sept. 2021. Cartoon met uitheemse: 'Humans are a virus to planet Earth.' Inheemsen: 'Uh, speak for yourself!' En: "Eco fascists blame the collapsing of our environment on overpopulation." Shura Hana 28 jan. 2023: "#EndRacism, #Sexism, and #Nationalism to solve climate change, says Jane Fonda. #Racism also feeds the overpopulation myth. Let's end it."

² <https://nl.wikipedia.org/wiki/Emissiehandel>

³ Bijvoorbeeld David van Reybrouck: Huizingalezing 12 dec. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=KgetJko9zkY> rond 49:22.

⁴ De VS sloten het klimaatcentrum NOAA <https://www.noaa.gov/climate> maar als privaat initiatief is er <https://www.climate.us/> als vervanger van NOAA. Of de overstromingen in California eind 2025: even zoeken en alleen Le Monde komt boven: https://www.lemonde.fr/planete/article/2025/12/25/en-californie-les-autorites-alertent-la-population-sur-le-risque-d-inondations-apres-les-fortes-pluies-qui-se-sont-abattues-le-jour-de-noel_6659426_3244.html Voor de NOS overigens is dit een normaal, jaarlijks terugkerend verschijnsel: <https://nos.nl/artikel/2595975-californie-geteisterd-door-zware-regen-zeker-twee-doden-overstromingen> Niet voor de plaatselijke 60+ bewoners! (Mijn vrouw heeft regelmatig digitale bijeenkomsten met hen.)

⁵ Dolf Jansen: *Ongekend 2025* <https://www.youtube.com/watch?v=hGk4vsjAzsY> om 1:29:30.

⁶ "We don't have time" versloeg COP30: https://www.youtube.com/watch?v=MYXJU_qInHc

⁷ Facebook commentaar op Peter Carter door George Smith 31 dec. 2025: "OOOOOHHHHH scary graphs, but wait, the[y] only go back to 1850 or 1900, and the Earth is Billions of years old.....BULLSHIT PROPAGANDA"

⁸ Federico Lauria, Delphine Preissmann, en Fabrice Clément (2016) Self-deception as affective coping. An empirical perspective on philosophical issues. *Consciousness and Cognition*, deel 41, blzn. 119-134. <https://doi.org/10.1016/j.concog.2016.02.001>

⁹ Jan Bernard Bomans (18 en 20 januari 1916) Begrip van den oorlog. *De Nieuwe Haarlemsche Courant*, gereproduceerd in *De Roomsche Pers*, 1e jaargang 1915-1916, 1e haljaar, pp.504-510, op blz. 510.

¹⁰ S. Köpke (2022) Interrogating the Links between Climate Change, Food Crises and Social Stability. *Earth*, deel 3, blzn. 577–589. <https://doi.org/10.3390/earth3020034>

¹¹ TotalEnergies: *Energy Outlook 2025*

https://totalenergies.com/sites/g/files/nytnzq121/files/documents/totalenergies_TotalEnergies_presentation_Energy_Outlook_2025_EN.pdf blz.16 (Primary Energy Demand in 2050) met 90% fossiel + bio in 2023.

¹² New Climate Center: <https://newclimate.org/resources/publications/what-is-a-fair-emissions-budget-for-the-netherlands> Zie ook Leo van Kampenhout <https://www.klimaathelpdesk.org/answers/om-een-66-kans-te-hebben-op-15-graad-zou-nederland-2026-klimaatneutraal-moeten-zijn-waar-komt-die-conclusie-vandaan/> met 2026 later naar 2024 bijgesteld.

¹³ <https://climatepromise.undp.org/news-and-stories/worlds-largest-survey-climate-change-out-heres-what-results-show> Zie mogelijk ook het in begin 2026 verschijnende boek van Chris Julien, *Ecopopulisme*.

¹⁴ Beslisverandering www.decisionchange.net